

# ตอนที่ 1

## พระราชประวัติ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

### ก่อนเสวยราชย์

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชโอรสองค์ที่ 4 \* ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับพระนางเธอ พระองค์เจ้ารำเพยภมราภิรมย์ ซึ่งปรากฏพระนามโดยพระเกียรติยศต่อมาว่า สมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี เป็นสมเด็จพระบรมราชชนนี พระองค์เสด็จสมภพ เมื่อวันอังคาร เดือน 10 แรม 3 ค่ำ ปีฉลู เบญจศก จุลศักราช 1215 พ.ศ. 2396 เทียบปฏิทินทางสุริยคติ ตรงกับวันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 1853 พระองค์มีพระชนนีฐานร่วมสมเด็จพระบรมราชินี 3 พระองค์ คือ

1. สมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลล กรมหลวงวิสุทธิกษัตริย์
2. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงษ์
3. สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นพระราชปิโยรสของสมเด็จพระบรมชนกนาถมาแต่ทรงพระเยาว์ โปรดให้เสด็จอยู่ใกล้ชิดพระองค์เสมอถึงแม้เวลาเสด็จประพาสหัวเมือง จะเป็นทางไกลหรือไกลก็โปรดให้โดยเสด็จทุกครั้ง เมื่อทรงพระเจริญขึ้น ได้รับหน้าที่ทรงใช้สอยการต่างพระเนตรพระกรรณมาจนตลอดรัชกาล ส่วนการศึกษาวิชาทั้งปวงนั้น ได้ทรงศึกษาเล่าเรียนในสำนักพระเจ้าราชวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าบุตรี ซึ่งเป็นขัตติยราชนารีทรงรอบรู้ทั้งอักษรสมัยและโบราณราชประเพณี ทรงศึกษาวิชาการต่าง ๆ เช่น ภาษามคธ จากพระยาปริยัติธรรมธาดา (เปี่ยม) เวลานั้นยังเป็นหลวงราชภิรมย์ กรมราชบัณฑิตเป็นอาจารย์ เสด็จออกไปทรงศึกษาที่หอมนเทียรธรรมในวัดพระศรีรัตนศาสดารามเป็นเวลา การยิงปืนไฟทรงศึกษาในสำนัก พระยาภยัศรเพลิง (ศรี)

---

\* พระราชโอรสพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นพระเจ้าพี่ยาเธอ 3 พระองค์นั้นคือ

1. พระองค์เจ้านพวงศ์ กรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส
2. พระองค์เจ้าสุประคิษฐ์ กรมหมื่นรัชชูปถมนิกัธ
3. เจ้าฟ้าโสมนัส

วิชามวยปล้ำ กระบี่กระบอง ทรงศึกษาต่อหลวงมลอโยธานุโยค (รุ่ง) วิชาอักษรรวม พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครอบพระราชนาน แล้วโปรดให้ทรงศึกษาในสำนักหม่อมเจ้าสิงหนาทในกรมพระพิทักษ์เทเวศรา คชกรรม ทรงศึกษาในสำนักสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระบำราบปรปักษ์ ส่วนวิชารัฐาภิบาลราชประเพณีและโบราณคดี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระบรมราโชวาทฝึกสอนเองตลอดมา

พ.ศ. 2404 สมเด็จพระชนนีทรงพระประชวรสวรรคต ณ วันจันทร์ เดือน 10 ขึ้น 5 ค่ำ ขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เจริญพระชนมายุได้ 9 พรรษา พระองค์เจ้าล่อมมิ่งทรงอุปการะทำนุบำรุงข้างฝ่ายในแทนสมเด็จพระชนนีสืบมา เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเจริญพระชันษาถึงกำหนดรับพระสุพรรณบัฏเฉลิมพระนามตามจารัตเจ้าฟ้าตามโบราณราชประเพณี พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรดให้ตั้งการพิธีที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน 4 แรม 5 ค่ำ จารึกพระนามในพระสุพรรณบัฏว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ฯ

พ.ศ. 2404 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระเจ้าลูกเธอชายหญิงอีกหลายพระองค์ พระชันษาสมควรจะทรงเล่าเรียนความรู้ชั้นสูงขึ้นไปได้ ทรงพระราชดำริเห็นว่าความรู้ภาษาฝรั่ง เป็นวิชาที่จำเป็นสำหรับราชการบ้านเมืองต่อไปภายหน้า จึงมีรับสั่งให้สืบหาครูฝรั่งที่เมืองสิงคโปร์ ได้หญิงหม้ายผู้หนึ่ง ชื่อ นางลิโอโนเวนซ์รับจะเข้ามาสอนภาษาอังกฤษแก่พระเจ้าลูกเธอ จึงโปรดให้ว่าจ้างเข้ามาถึงกรุงเทพฯ เมื่อปีจอ พ.ศ. 2405 โปรดให้นางลิโอโนเวนซ์เข้ามาสอนที่พระที่นั่งทรงธรรมในพระบรมมหาราชวัง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเล่าเรียนภาษาอังกฤษในสำนักนางลิโอโนเวนซ์อยู่จนทรงผนวชเป็นสามเณร ครั้นเมื่อเสด็จออกไปอยู่ฝ่ายหน้าแล้ว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้หมอบันตเลอเมอริกกันมาเป็นครู ทรงเล่าเรียนภาษาอังกฤษต่อมา จนสิ้นรัชกาลที่ 4

พ.ศ. 2409 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงผนวชเป็นสามเณรตามราชประเพณี ทรงผนวชเป็นสามเณรอยู่ 6 เดือน จึงได้ลาผนวช เมื่อลาผนวชแล้วได้มาประทับอยู่ที่พระตำหนักสวนกุหลาบ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงฝึกหัดราชการกวตขันขึ้น คือ นอกจากเสด็จไปเฝ้าและตามเสด็จโดยปรกติแล้ว เวลากลางคืนถ้าทรงพระราชวินิจฉัยข้อราชการหรือทรงประพฤติพระราชกรณีย์โดยลำพัง ก็มีรับสั่งให้หาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเข้าไปอยู่ปฏิบัติประจำพระองค์ ให้ทรงฟังพระบรมราโชวาทและพระบรมราชาธิบายในราชการและราชประเพณีต่าง ๆ เสมอเฝ้าอยู่ราวเที่ยงคืนหรือดึกกว่านั้น จึงได้เสด็จกลับมายังพระตำหนัก

พ.ศ. 2410 โปรดให้เลื่อนกรมเจ้านาย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น สมเด็จพระบรมชนกนาถทรงเปลี่ยนพระนามกรม เป็นกรมขุนพิริยดิถีประชานาถ และโปรดให้รับ ตำแหน่งบัญชาการกรมมหาดเล็ก

### **เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติ**

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประชวรพระโรคไข้ป่า เพราะเหตุเสด็จไปทอด พระเนตรสุริยุปราคาหมดดวง ที่ตำบลหว้ากอ แขวงเมืองประจวบคีรีขันธ์ เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม เดือน 11 ขึ้น 15 ค่ำ ปีมะโรง สัมฤทธิศก จุลศักราช 1230 พ.ศ. 2411 ตรงกับวันที่ 1 ตุลาคม ค.ศ. 1868 สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ากรมขุนพิริยดิถีประชานาถ พระโอรสองค์ใหญ่ ได้ครองราชสมบัติต่อมา แต่เนื่องจากยังทรงพระเยาว์ เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์จึงเป็นผู้สำเร็จราชการ แทนพระองค์ไปก่อนจนกว่าสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ จะทรงผนวช

พ.ศ. 2416 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทรงผนวช เป็นเวลา 15 วัน แล้วจึงลาผนวช และได้ทำพิธีบรมราชาภิเษกเป็นพระเจ้าแผ่นดินว่าราชการแผ่นดินเองโดยสิทธิ์ ชาติไม่ต้องมีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ต่อไป

### **พระราชกรณียกิจและเหตุการณ์ในรัชสมัยรัชกาลที่ 5**

พ.ศ. 2413 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระพาสสิงคโปร์และชวา เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและจัดระเบียบปกครองบ้านเมืองของประเทศนั้น ๆ การเสด็จประพาสครั้งนี้ ทรงนำเอาแผนการศึกษาแบบใหม่ของอังกฤษในเมืองสิงคโปร์ เป็นแนวทางในการจัดตั้งโรงเรียนขึ้น ในพระบรมมหาราชวัง วางหลักสูตรการสอนภาษาอังกฤษ คำนวณ และวิชาอื่น ๆ แผนการศึกษา ได้ขยายออกไปโดยลำดับ มีผู้สนใจการศึกษามากขึ้น จนสถานที่ไม่พอเรียน ได้โปรดให้จัดตั้ง โรงเรียนขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่วัดมเหยงคณ์พาราม เรียกว่าโรงเรียนหลวง ในปี พ.ศ. 2427 ต่อมาในปี พ.ศ. 2430 ทรงโปรดให้จัดตั้งกรมศึกษาธิการ มีหน้าที่ดำเนินงานตามโครงการศึกษาของประเทศ

พ.ศ. 2414 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสอินเดีย หลังจาก ประพาสประเทศอินเดียแล้ว ได้ทรงวางระเบียบการเข้าเฝ้าในราชสำนักใหม่ โดยให้ผู้ที่เข้าเฝ้าไม่ต้องหมอบคลานคุกเข่าอย่างแต่ก่อน โปรดให้ยืนเฝ้าตามแบบยุโรป

พ.ศ. 2416 โปรดให้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานขึ้น ณ ศาลาสหทัยสมาคม ในพระบรมมหาราชวัง โดยทรงพระราชดำริเห็นความสำคัญของวัตถุโบราณซึ่งอำนวยความสะดวกทางการศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดี

พ.ศ. 2421 เกิดกรณีพิพาทระหว่างรัฐบาลไทยในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับกงสุลอังกฤษประจำประเทศไทย สาเหตุเนื่องจากบุตรเขยมิสเตอร์น็อกซ์กงสุลอังกฤษประจำประเทศไทย ใช้อาวุธปืนยิงคนไทยตายโดยเจตนา ครั้นเจ้าหน้าที่จับกุมผู้กระทำผิด มิสเตอร์น็อกซ์ไม่พอใจ จึงแจ้งเรื่องกล่าวหาไทยว่าผิดสัญญาทางพระราชไมตรีไปยังประเทศอังกฤษ ให้ส่งเรือรบมา ยึดพระนคร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชวินิจฉัยเห็นว่า เรื่องราวจะลุกลามไปใหญ่โต จึงโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้จมื่นสราภัยสุฤตดิการ (เจิม แสงชูโต) เป็นอุปทูตพิเศษ เดินทางไปประเทศอังกฤษ เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพระนางเจ้าวิคตอเรีย พระเจ้าแผ่นดินอังกฤษให้ ทรงทราบความจริงโดยละเอียด ดังนั้นผลที่สุด บุตรเขยของมิสเตอร์น็อกซ์จึงถูกประหารชีวิต ณ จังหวัดปราจีนบุรี

พ.ศ. 2423 สมเด็จพระนางเจ้าสุนันทากุมารีรัตน์ บรมราชเทวี ประสพอุบัติเหตุสิ้นพระชนม์ พร้อมด้วยพระราชธิดา สมเด็จพระเจ้าฟ้าหญิงกรมพระริศราชเทวี พระชนมพรรษา 3 พรรษา เนื่องจากการเสด็จแปรพระราชฐาน ไปประทับแรม ณ พระราชวังบางปะอิน และเรือพระที่นั่งล่ม ณ ปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

ในปีนี้มีพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับราชการแผ่นดิน หลายประการคือ

1. โปรดให้ซ่อมแซมสิ่งชำรุดทรุดโทรมในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
2. สร้างเครื่องประดับพระที่นั่ง ณ พระราชวังบางปะอิน
3. สร้างวังสำหรับเป็นที่ประทับ สำหรับพระบรมโอรสาธิราช สยามมกุฎราชกุมาร
4. ซ่อมและสร้างถนนทั่วพระนคร เปลี่ยนจากแบบก่อด้วยอิฐเป็นโรยหินละเอียดใช้เครื่องจักรบด สั่งมาจากต่างประเทศ
5. แต่งเติมพระที่นั่งจักรีและพระตำหนักต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง เปลี่ยนแปลงบางส่วนเลียนแบบศิลปะยุโรป
6. ตั้งศาลไปริสกา มีตุลาการชำระคดีสิทธิ์ขาด
7. ตั้งโรงเรียนนายร้อยชั้นในพระราชวังสราญรมย์
8. ตั้งโรงเรียนหลวงในพระราชวังสวนอนันต์
9. ตั้งกองทหารม้าขึ้นครั้งแรก เรียกว่า "ทหารม้าหน้า" โดยสั่งซื้อม้ามาจากต่างประเทศ

350 ตัว

พ.ศ. 2430 โปรดให้ยิงปืนใหญ่ในเวลา 12.00 น. ตรง เพื่อให้ชาวจังหวัดพระนครได้รู้เวลาที่เที่ยงวัน เริ่มยิงเมื่อวันที่ 24 มีนาคม 2430 และปฏิบัติต่อเนื่องมาจนถึงรัชกาลที่ 7 และในปีนี้ได้เปิดการเดินรถรางไฟฟ้าขึ้น

พ.ศ. 2431 โปรดให้ยกเลิกจุลศักราช เปลี่ยนมาใช้รัตนโกสินทรศกแทน โดยเริ่มนับตั้งแต่ พ.ศ. 2325 เป็น รศ. 1

พ.ศ. 2433 ทรงสร้างทางรถไฟจากกรุงเทพ ฯ ถึงจังหวัดนครราชสีมา

พ.ศ. 2436 เกิดกรณีพิพาทกับฝรั่งเศส

พ.ศ. 2440 เสด็จประพาสยุโรปครั้งแรก โดยโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรีเป็นผู้สำเร็จราชการแทน

พ.ศ. 2448 มีพระบรมราชโองการให้เลิกระบบทาสทุกประเภท เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2448

พ.ศ. 2449 โปรดให้สร้างพระที่นั่งอนันตสมาคม เป็นศิลปะการก่อสร้างแบบยุโรป

พ.ศ. 2451 โปรดให้ประดิษฐานพระบรมรูปทรงม้า

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จสวรรคต เมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 เวลา 24 นาฬิกา 45 นาที สิริพระชนมายุได้ 58 พรรษา